

ARCHITECTUUR IS EMOTIE

Al 38 jaar is hij actief in het topsegment, zijn projecten strekken zich uit over zestien verschillende landen. De Brusselse architect **BRUNO ERPICUM** over de dunne lijn tussen eerste en tweede verblijf, de comeback van beton, het goede aan geld, de tristesse van renovatie en het verdomhoekje van moderne architectuur. "Niet zelden vloeit er vriendschap uit voort."

| TEKST SERGE VANMAERCKE |

De pandemie heeft de houding van architecten en hun opdrachtgevers veranderd. Na de lockdown gingen/gaan mensen anders leven en dus ook anders wonen, constateert de Brusselse architect Bruno Erpicum. "In het verleden deelden we ons leven meer in verschillende compartimenten in. En die hadden een volgorde. Gezinsleven, kantoor, vrije tijd... We konden toen beter aanvaarden dat ons welzijn niet noodzakelijk overal en altijd even groot moest zijn. Maar tegenwoordig willen we ons de hele tijd goed voelen. Om het even waar we zijn en wat we doen." Hij geeft een voorbeeld. "Vroeger zeiden we: 'Ik kijk uit naar volgende maand, dan begint mijn vakantie.' We leefden van project naar project. Ons tweede verblijf was bedoeld om ons een paar weken per jaar over de vloer te krijgen. Het was een 'compartiment' van ons leven. Dat is veranderd. Een hoofdverblijf is voortaan bestemd voor alle

momenten van het leven: gezin, werk, vakantie – kijk naar het aantal zwembaden die tijdens de pandemie werden aangelegd, soms alleen maar voor een snelle duik 's ochtends. Het tweede verblijf krijgt een soortgelijke herbestemming. Mensen zullen er niet lang meer sporadisch, maar het hele jaar door verblijven, of op z'n minst de mogelijkheid daartoe hebben. Gevolg? Net als in de hoofdwooning moet daar gezorgd worden voor een permanente verwarming, nagedacht worden over huishoudelijk personeel. Enzovoort."

VLAK OVER DE GRENS

De mensen willen tegenwoordig hoe dan ook op een meer kwaliteitsvolle manier leven en wonen, merkt Bruno Erpicum. "Ze vragen ons bijvoorbeeld almaar meer om twee tot drie werkruimten te integreren. Hetzij in dezelfde kamer, hetzij in verschillende kamers. Of om overal wifi te voorzien. Tot aan het zwembad, om ook daar werken mogelijk te maken. Dat geldt zowel voor een eerste als een tweede verblijf. Er zijn geen geografische of seizoensgebonden grenzen meer aan wonen in een tweede huis. Ons werk maakt veel meer geïntegreerd deel uit van ons leven. We willen op alle momenten van de dag en van de week kunnen werken, en ook werken tijdens de vakantie is niet langer taboe." Erpicum verwacht dat ook het begrip vakantie weldra zal veranderen. "Vaker dan vroeger is de vraag: België of het buitenland, dichtbij of toch iets verder van de eerste woning? Zodra dat beslist is, wordt er gezocht naar een stuk grond en wordt er een bouwvergunning aangevraagd. Dat is geen gemakkelijke opdracht. In sommige streken is het echt een probleem om nog bouwgrond te vinden."

Hij ziet dat Belgen hun tweede verblijf liever dichterbij hebben. "Ik ben net begonnen met een bouw in Wissant, aan de Opaalkust, tussen Cap Blanc Nez en Cap Gris Nez. In België hebben we de kustlijn verwoest, maar Normandië biedt nog geweldige mogelijkheden. En zodra je de

grens langs de andere kant oversteekt, voorbij Cadzand in Nederland, beland je net zo goed in het paradijs. De Belgen weten dat."

Nog een nieuwigheid die zich tot trend ontwikkelt: "Bijna alle mensen zien hun tweede verblijf tegenwoordig ruimer dan het eigen gezin. De vraag naar gastenkamers keert voortdurend terug. Momenteel ben ik bezig met de renovatie van een huis op Ibiza dat ik in 1996 heb ontworpen en gebouwd, en waar ik nu vijf à zes kamers voorzie. Ideaal voor mensen die geen tweede verblijf wensen. Een tiental van dit soort adressen vervangt een tweede huis. De formule wordt steeds populairder. Het is een tweede verblijf dat je huurt, vaak tegen een hoge prijs. Net die prijs zet anderen ertoe aan om toch maar in eigen eigendommen, één of meerdere, te investeren."

"GELD IS EEN GEWELDIG MIDDEL OM GOEDE DINGEN TE VERWEZENLIJKEN, MAAR HET MOET OP EEN STIJLVOLLE MANIER GEBEUREN, EN OM NATUUR EN MILIEU TE DIENEN."

DE MATERIALEN WORDEN ZICHTBAAR

Verandert er momenteel veel op het vlak van architectuur van eerste en tweede verblijven, helemaal nieuw is het allemaal niet. Het is meer dat verschijnselen in een stroomversnelling raken. "Met het nieuwe millennium begon er een soort bezinning", zegt Bruno Erpicum. "Sindsdien werden de EPB-normen (Energieprestatie van

© ABBE

Golfresort in Vlaams-Brabant.

© JEAN LUC LALOIX

“TEGENWOORDIG WILLEN MENSEN ZICH DE HELE TIJD GOED VOELEN. OM HET EVEN WAAR ZE ZIJN EN WAT ZE DOEN.”

● bouwen) almaar strenger. Al snel zag ik daar een prachtige manier in om een boodschap van uitmuntendheid over te brengen aan iedereen die aan een site werkt. Het maakt hen ervan bewust dat ze alles mooi moeten uitvoeren. Het resultaat van zo'n aanpak is het beste voelbaar wanneer een arbeider zelf trots is op wat hij verwezenlijkt. De kwaliteit van afwerking heeft een invloed op veel aspecten van een project. Deze benadering bevordert bijvoorbeeld ook de materialen die we gebruiken."

Het gebruik van zichtbare materialen heeft een grote visuele impact. "Tegenwoordig kunnen we beton gebruiken om het gebouw een identiteit te geven. Om glad beton te krijgen, kunnen in de hoeken van de bekisting gaten worden gemaakt zodat het water kan wegsijpelen. Het resultaat is dan een beter afgewerkte hoek. Je kan het beton laten leveren, maar je kan tot het uiterste gaan en het beton ter plaatse maken met een installatie, of zelfs een kleine betonmolen, om er zeker van te zijn dat je overal dezelfde kleur hebt. Op een stuk grond moet een gebouw staan. En dat gebouw moet naadloos in zijn omgeving passen. Om daarin te slagen, kappen we soms het omringende gesteente en nemen dat op in de samenstelling van het beton."

Bovenop zijn esthetische eigenschappen heeft beton het voordeel dat het stevig en duurzaam is. "Duurzaamheid wordt almaar belangrijker. Je moet ernaar streven dat een gebouw dertig jaar lang behoorlijk nieuw blijft. Maar de ruwbouw zou geen houdbaarheidsdatum mogen hebben. Die moet eeuwig meegaan. In de buurt van de zee moet een bewapening dus van roestvrij staal zijn, opdat ze niet in het beton gaat roesten. De bouwtechnieken gaan twintig à dertig jaar mee, daar moet je realistisch in zijn. Daarom ontwikkelden we systemen met omhulsels in betonconstructies. Die maken het mogelijk om achteraf nog in te grijpen zonder dat we de ruwbouw moeten slopen. Zowel voor eerste als voor tweede verblijven moeten we verder vooruitdenken. Gas is vandaag niet duur, morgen kan dat heel anders liggen.

Zonnepanelen zijn momenteel maar in beperkte mate winstgevend, maar in de toekomst verandert dat. Geothermische energie is nu voor velen te duur maar wordt straks toegankelijker. Daarom genereren we vandaag bij het ontwerp van een gebouw *plug-in* technieken, die ons toelaten op een dag de verwarmingsketel te vervangen door een warmtepomp die wordt gevoed door geothermische energie."

"Geld is een geweldig middel om goede dingen te verwezenlijken, maar het moet op een stijlvolle manier gebeuren, en om natuur en milieu te dienen. Een tweede verblijf heeft een grote ecologische voetafdruk. Probeer dus ook iets voor het milieu terug te doen. Dat is wat de jeugd van tegenwoordig ons leert, en ik vind dat bijzonder bemoedigend."

RENOVEREN OF SLOPEN EN OPNIEUW BOUWEN?

En wat met de renovatie van bestaande gebouwen? Bruno Erpicum: "Een gebouw dat de moeite waard is, moet je behouden en renoveren. Als het gebouw oud en niet uitzonderlijk is, breek je het beter af en bouw je iets nieuws. Renoveren is even duur als nieuwbouw. Een paar maanden geleden voerden we in de Hamoiriaan in Ukkel een controle uit op een gebouw dat honderd jaar oud is. Het was niet slecht maar toch van middelmatige kwaliteit, hoewel het ooit werd ontworpen door de be- ●

© EUGENIO POINS

1. Can Durban, een tweede verblijf op de Balearen. - 2. Huis Beukendreef, een oase van rust in de buurt van Gent.

© JEAN LUC LALOIX

“IK VERGELIJK RENOVATIE MET EEN GROOTMOEDER DIE, ONGEACHT HOE MOOI EN FIT ZE NOG IS, EEN TROUWJURK AANTREKT. HET RESULTAAT IS NIET ALTIJD EVEN GESLAAGD.”

● kende architect, Michel Polak, die ook Villa Empain in Brussel tekende. Het was de bedoeling om de kostprijs van sloop en bouw in termen van CO₂ te vergelijken met die van renovatie. Wel, het was bijna goedkoper om te slopen en opnieuw te bouwen. Oké, bouwen genereert meer CO₂. Maar voor een gebouw dat geacht wordt minstens vijftig jaar mee te gaan wordt de extra CO₂-kost afgeschreven in zeven jaar. Ecologisch bekeken is slopen in dit geval dus beter. Bovendien biedt een gerenoveerd gebouw soms een werkelijk trieste aanblik. Vergelijk het met een grootmoeder die, ongeacht hoe mooi en fit ze nog is, een trouwjurk aantrekt. Het resultaat is niet altijd even geslaagd. Het neemt niet weg dat renovatie nog altijd goed is voor 30 procent van onze opdrachten.” Trouwens, het atelier van Bruno Ericpum bevindt zich zelf in een gerenoveerd pand. “Het gebouw werd in 1939 ontworpen door Adrien Blomme, de architect die ook de brouwerijen van Wielemans Ceupens, nu omgedoopt tot Wiels, het Centrum voor Hedendaagse Kunst in Brussel, bedacht. Hier kozen we voor renovatie. Het huis is op zich niet opmerkelijk, maar het is een mooi voorbeeld van moderne Belgische architectuur. Aangezien de buitenkant van het gebouw oorspronkelijk met cement was bekleed, isoleerden we het van buitenaf om het vervolgens opnieuw te bekleden. De houten kozijnen voor de dubbele beglazing behielden we omdat ze van een uitzonderlijke kwaliteit waren. Met deze renovatie heeft het huis niets van zijn karakter verloren.”

MEER AMBACHTSMAN DAN ARCHITECT

Al 38 jaar is Bruno Ericpum architect. “In de beginjaren werkte ik met de voorschriften van de moderne Belgische architectuur van honderd jaar geleden: schrap iedere vorm van decoratie en werk met zo eenvoudige mogelijke materialen. Maar naarmate de tijd verstrijkt, besef je dat cement of plafonds oud worden. Bij het begin van dit millennium wilde men plots de materialen laten zien waarmee gebouwen worden gemaakt. Beton, hout of steen blijven nu zichtbaar: we werken met massa en materiaal. Dat is een veeleisende oefening. Maar als je het geluk hebt te werken met aannemers die met je mee evolueren, dan zet je krachtige dingen neer. Dan leer je van iedere opdracht, je verzamelt kennis die vervolgens wordt gedeeld. Des te meer wanneer je de kans krijgt om vaker met dezelfde aannemer te werken, zoals bij ons het geval is, zowel in België als in het buitenland. Die evolutie is exponentieel. Tijdens de pandemie konden we niet naar onze bouwsites in het buitenland, maar dankzij eerdere samenwerkingsverbanden moesten we die projecten niet stilleggen. Vandaag voel ik me veel meer een ambachtsman die voor de klant zoekt naar de beste kwaliteit, dan een architect in dienst van een projectontwikkelaar of zakenman in onroerend goed.”

© AMBE

2

HET MAG TEGENWOORDIG MODERN ZIJN

Blijkt herhaaldelijk samenwerken met dezelfde aannemer heilzaam, ook veel klanten keren terug naar Ericpum. “Het is niet ongebruikelijk om twee tot zelfs vier keer voor dezelfde klant te bouwen. De eerste keer is altijd een leerzame ervaring. Dan is een geschenk. De cultuur en de kennis van architectuur zijn dankzij het internet enorm veranderd. Vroeger kregen we maar zelden een Belgische opdrachtgever over de vloer die moderne architectuur wilde. Vandaag gebeurt dat veel meer. Ook langs de kant van de overheid deed zich een wijziging van mentaliteit voor. We worden niet meer verketterd als we een bouwvergunning voor hedendaagse architectuur aanvragen. Het meest vraagt men ons om iets te bouwen op een plaats met veel natuur, in België (daar gaat het om 50 procent van onze projecten) maar ook in andere landen, vooral Spanje dan. In totaal bouwden we in zestien verschillende landen. Wij hebben nog tussen de veertig en zestig projecten lopen en leveren ongeveer vijftien panden per jaar op. Een gemiddeld bouwbudget in het topsegment kost vandaag ongeveer twee miljoen euro.” De meeste klanten van Bruno Ericpum komen uit het bedrijfsleven en hebben een gemiddelde leeftijd van ongeveer 50 jaar. “Maar dat gemiddelde zakt. Ik heb nu klanten van 30-35 jaar. Als een klant naar mij komt, is dat omdat hij een zekere affiniteit heeft met de manier waarop ik me uitdruk. Soms gaat de relatie met mijn klanten verder dan het project dat we uitvoeren. Niet zelden vloeit er vriendschap uit voort. De kwaliteit van ons leven, de kracht van onze herinneringen, het belang van onze uitwisseling, het lezen van de omgeving; het weekt allemaal emotie los. Architectuur kan en moet die emotie losweken.” ●

www.erpicum.org

1. Maison Jode, hedendaagse architectuur in Pellenberg. - 2. Huis in een Oost-Vlaams duinenlandschap.